

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

Salmonella & eläntätilainsäädäntö - eläinterveysviranomaisen rooli

Tanja Lähteinen

ylitarkastaja

eläinten terveyden ja hyvinvoinnin osasto

Salmonellasaneerausverkosto -koulutus

19.4.2022

Salmonella eläintalainsäädännössä

EU:n hyväksymä
valvontaohjelma ->
lisävakuudet

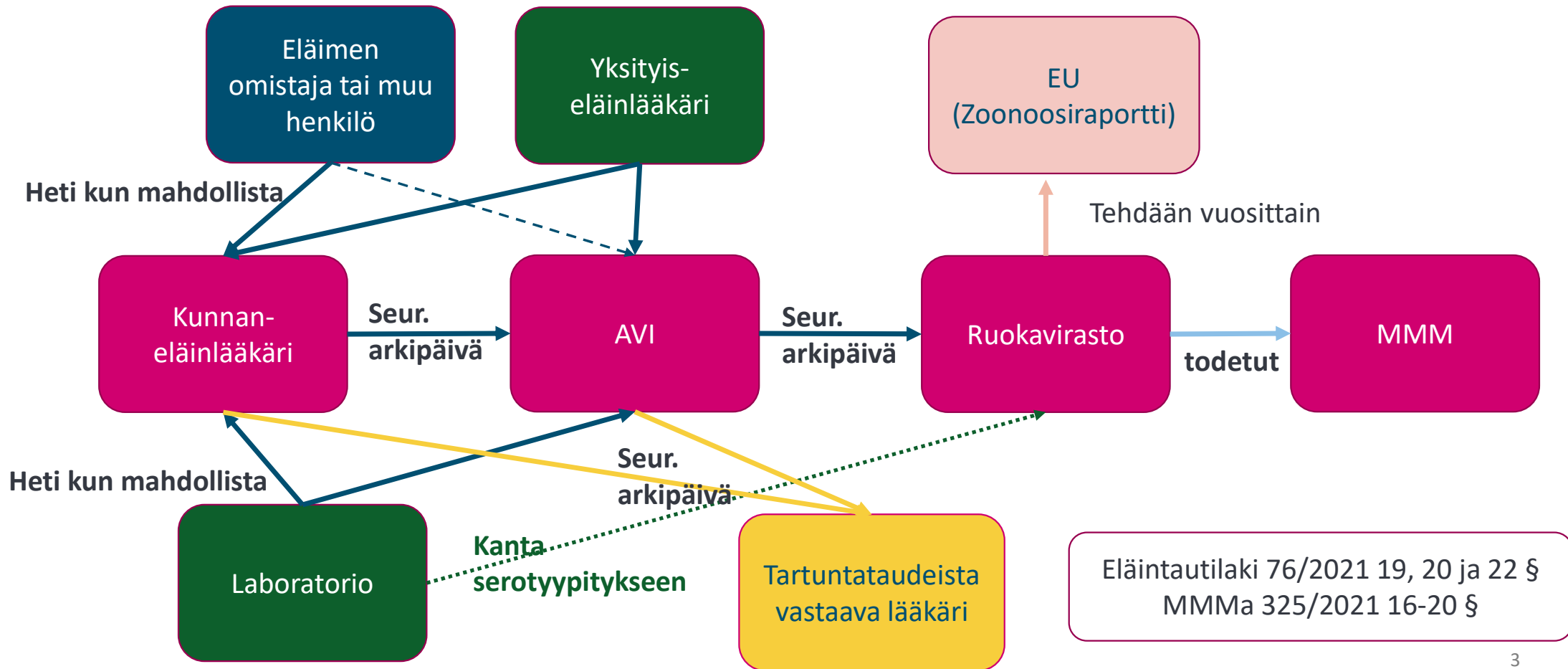
- Eläintalaki 76/2021 4 §: eläintautien luokitus
 - Muu torjuttava / valvottava / muu ilmoitettava eläintauti
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus muista torjuttavista, valvottavista ja muista ilmoitettavista eläintaudeista, eläintautien ilmoittamisesta sekä mikrobikantojen toimittamisesta (325/2021)
 - 4 § **valvottavat eläintaudit**
 - Kohta 5) salmonellatartunnat pidettävissä *Bos taurus* -lajiin kuuluvissa nautaeläimissä, sioissa, *Gallus gallus* -lajiin kuuluvissa linnuissa ja kalkkunoissa
 - Kohta 7) *Salmonella* Gallinarum ja *S. Pullorum* -tartunnat siipikarjassa
 - 5 § muut ilmoitettavat eläintaudit
 - Kohta 45) salmonellatartunnat, lukuun ottamatta 4 § kohta 5 ja 7
- Eläinterveyssäännösten perusteella luokiteltu vain *S. Gallinarum*, *S. Pullorum* ja *S. Arizonae* tietyillä lintulajeilla (EU 2018/1882): D-luokka

Salmonellan ilmoittaminen

(valvottavaksi luokiteltu) salmonella epäily / todettu

Todetut salmonellat (pidettävissä nauta-, sika-, lammas-, vuohi- ja hevoseläimissä sekä siipikarjassa)

EU:lle ilmoitettavat

Ilmoituksista salmonella-tapauksissa - viranomainen

- Maa- ja metsätalousministeriön asetus zoonooseista (316/2021)
 - 37 § Eläinterveysviranomaisen tiedottamisvelvollisuus
 - ”rajoittavista” eli päätöksestä salmonellatartunnan leviämisen estämiseksi, sekä päätöksen kumoamisesta on tiedotettava
 - teurastamoja sekä teurastamossa toimivaa virkaeläinlääkäriä;
 - hyväksytyä elintarvikehuoneistoa, johon pitopaikasta toimitetaan maitoa;
 - pitopaikan käyttämää ammattimaista keinosiementämistä tai alkionsiirtotoimintaa harjoittavaa toimijaa;
 - rehualan toimijaa, joka toimittaa pitopaikkaan rehua tai valmistaa pitopaikassa rehua;
 - maatalouslomituksen paikallisyksikköä, jos pitopaikassa käytetään lomituspalvelua.

Ilmoituksista salmonella-tapauksissa – toimija

- Zoonosiasetus 316/2021 5 §: jos salmonellaa todetaan pitopaikassa jossain muussa eläimessä kuin nauta, sika, kana tai kalkkuna TAI ihmisessä joka asuu tilalla tai osallistuu eläinten hoitoon -> toimijan ilmoitettava KEL / AVI
 - Aiheuttaa epäilyn ja viranomaisen näytteenoton
- Rehua käyttävän toimijan on ilmoitettava välittömästi rehun valmistajalle, jos pitopaikkaan on annettu ”rajoittavat” salmonellan vuoksi (Rehulaki 1263/2020 22 §)
- MMMa 318/2021 18 § elintarvikeketjutiedot (muistiossa mainitaan mm. *lihan turvallisuuteen vaikuttava tauti, josta tulee ilmoittaa elintarvikeketjutiedoissa, on esimerkiksi tilan eläimillä todettu salmonellatartunta*)

Ruokaviraston roolista käytännössä

- Ei varsinaista roolia käytännön toimissa
- Yleinen ohjaus ja tuki AVlin -> keskustellaan paljon käytännön tilatapauksista ja lainsäädännön tulkinnoista
 - Eniten keskustelua linjauksista aiheuttavat poikkeuslupakäytännöt sekä kontaktitilojen tutkimukset (mm. määrä)
- Järjestää tietyt rehunäytteenotot
- Tekee tarvittaessa eläintautilain 76/2021 35 § mukaisen päätöksen eläinten lopettamisesta omistajan hakemuksesta -> sioille lakimuutoksen myötä mahdollinen

Salmonellan saneeraaminen & viranomaiset

- Valvottava eläintauti -> viranomaiset eivät hävitä, mutta estävät taudin leviämisen muihin pitopaikkoihin ("rajoittavat")
- ETL 76/2021 34 §: "Sen, joka ryhtyy toimenpiteisiin valvottavan eläintaudin hävittämiseksi, tulee tehdä toimenpiteistä ennakolta ilmoitus kunnaneläinlääkärille, jos se on eläintaudista vapautumisen varmistamiseksi välttämätöntä." ->MMMa säädetään niistä taudeista joista on tehtävä ilmoitus
- Zoonoosiasetus 316/2021 33 §: Toimijan on tehtävä ilmoitus KEL:lle toimenpiteistä taudin hävittämiseksi; kuvattava toimenpiteet taudin hävittämiseksi sekä sen leviämisen estämiseksi hävittämistoimien aikana ja esitettävä, mitä näytteitä aiotaan ottaa toimenpiteiden tehon seuraamiseksi. Myös olennaisista muutoksista toimenpiteissä ilmoitettava. (= käytännössä SANEERAUSSUUNNITELMA)
- Ideaalitilanne: virkaeläinlääkäri joka ottaa viranomaisnäytteet ja valvoo saneerausta ei toimi myös saneerauksen suunnittelevana eläinlääkärinä (ov-näytteiden otto?)

Näytteet – OV vai VO eli kuka maksaa ja mitä?

- Viranomaisen ottaa näytteitä (=valtio maksaa) kun
 - Epäillään salmonellaa (esim. oireet / todetun tapauksen kontaktitila / teurastamalla imusolmukelöydös tilan eläimessä, tilan muussa eläimessä tai ihmisessä todetaan salmonellaa...)
 - Tarvittaessa pitopaikan tautitilanteen selvittämiseksi, jos on saatu positiivinen tulos vain yhden yksittäisen eläimen näytteestä (esim. obduktioon lähetetty eläin) 316/2021 31 §
 - Kun kaikki saneeraustoimet on toteutettu, ennen kuin ”rajoittavat” puretaan
 - Poikkeuslupien myöntämiseksi
 - Näytteenottosapluunat (nauta-sika) tulevat suoraan 316/2021 liite 2
 - **HUOM!** Saa tutkia vain virallisessa eläinterveyslaboratoriossa (ei omavalvonta-)
- Tila itse ottaa omavalvontanäytteitä (OV) saneeraussuunnitelman mukaisesti, ja aina kun on tarve / halu niin tehdä 😊 (= tila itse maksaa)
- Läheteeseen merkittävä tarkkaan näytteenoton syy (joka kertoo samalla myös maksajan)

Rehunäytteistä

- Zoonosiasetus 316/2021
 - 27 §: Jos pitopaikan rehussa on todettu tai siinä epäillään olevan salmonellatartunta rehun tuotanto- tai jakeluketjussa todetun salmonellan vuoksi -> pitopaikasta on otettava rehu ympäristönäytteitä
 - 36 §: kun on todettu salmonellaa pitopaikan eläimessä tai sen tuotanto- tai rehu ympäristössä -> rehusta on otettava näytteitä jollei rehujen osuutta tartunnan lähteenä voida varmuudella sulkea pois (tai niitä ole jo muutoin todettu lähteeksi)
 - Jos siis rehuja epäillään tartuntalähteeksi, AVI (tai KEL) täyttää rehuseelvityskaavakkeen ja palauttaa sen RV:n rehujaostoon
 - -> Ruokavirasto vastaa näiden rehu- ja rehu ympäristönäytteenottojen järjestämisestä
 - Jos pitopaikan rehussa tai rehu ympäristönäytteessä on jossain vaiheessa todettu salmonellaa -> myös "rajoittavia" purettaessa on otettava näitä näytteitä, mutta RV ei järjestä näitä, vaan KEL ottaa ne normaalien näytteenottojen yhteydessä (34.1 § k 5)

Poikkeusluvut eläinten siirtoihin

- Kun pitopaikassa on todettu salmonella, ”rajoittavat” koskevat koko pitopaikkaa, vaikka osa rakennuksista, osastoista tms. olisivat ns. puhtaita
- Eläinten siirto on mahdollista poikkeusluvilla, ehdot 76/2021 32§ + 316/2021 32 §
- Poikkeusluvut eläinten siirtoon pois pitopaikasta
 - Edellytys: on mahdollista erottaa erillisiä epidemiologisia yksiköitä
 - 316/2021 2 § 1k 17) epidemiologisella yksiköllä tarkoitetaan eläimiä, joiden välillä salmonellatartunnan leviäminen on todennäköistä eläinten välisen suoran kosketuksen, henkilöstön, rehunjakelun, laitteiden tai välineiden välityksellä taikka muiden pitopaikassa noudatettavien menettelytapojen vuoksi
 - Voidaan siis vapauttaa eläimiä ”rajoittavista” vaiheittain, kun tartuntaa on vain osassa pitopaikasta / saneeraus etenee eritahtisesti tms. -> eläimet pääsevät etenemään tuotantoketjussa sekä ns. normaaliteuraaksi ilman lisävaatimuksia
 - ”Rajoittavat” eivät kiellä teurastusta mutta vaatimuksia: MMMa lihantarkastuksesta 2/2020 13 § (kuumentaminen) sekä MMMa elintarvikehygieniasta 51 § (erillään teurastus)

Erillinen epidemiologinen yksikkö

- Rakennus kokonaisuudessaan, tai rakennuksen sisällä oleva yksittäinen osasto
 - Naudoille on olemassa oma ohje arvioinnin helpottamiseksi (Pikantissa), edellytyksenä mm.
 - Erillisiä, kiinteäseinäisiä osastoja, joihin omat kulkureitit (eläinten kuljetus ilman kontaktia muihin)
 - Ei ilmayhteyttä muihin osastoihin muutoin kuin käytävän yms. / ruokintapöydän / lietekanaalin kautta
 - Erilliset lannanpoistojärjestelmät, lietekanaali voi kuitenkin kulkea usean osaston alta, kunhan lanta ei pääse nousemaan lantaritilälle
 - Eriytetään tautisululla ja kaikilla toimintatavoilla muista osastoista
 - Huomioitava kaikki toiminnot, kuten rehunjakoon käytettävät laitteet

ERILLISTEN EPIDEMIOLOGISTEN YKSIKÖIDEN EROTTELU TAUTI- SULKUJEN AVULLA

- Yksikkö ”suljetaan” eläinliikenteeltä, viimeistään kun näytteenotot aloitetaan

TAUTI-
SULKU

OMAT TYÖVÄLINEET
JOKA YKSIKÖSSÄ

YKSIKÖIDEN VÄLILLÄ VÄHINTÄÄN

- käsien pesu/kertakäyttöhanskat
- jalkineiden vaihto/jalkinesuojat
- haalarin vaihto/kertakäyttöhaalari

TAUTI-
SULKU

VOIDAAN
TOTEUTTA
VAIN KERTA-
TÄYTTÖISILLÄ
OSASTOILLA

TAUTI-
SULKU

Poikkeusluvut eläinten siirtoihin

- Erillinen epi-yksikkö on jo lähtöpitopaikassa -> voidaan myöntää ns. "vapauttava" poikkeuslupa eli "rajoittavat" eivät seuraa eläimiä (32.2 § kohdat 1-3)
 - Yksikössä toteutettavan näytteenoton protokollaan vaikuttaa se, missä vaiheessa eriytyminen on tehty, suhteessa tartunnan toteamiseen (ennen / jälkeen)
- Eläimet sijoitetaan vastaanottavassa pitopaikassa erilliseen epi-yksikköön -> poikkeuslupa, jossa "rajoittavat" seuraavat eläimiä, ja ne puretaan vasta kun eläimet on tutkittu uudessa pitopaikassa (32.2 § kohta 4)
 - "Rajoittavat" koskevat VAIN erillistä epi-yksikköä

Väliaikainen lainsäädäntömuutos

- Zoonoosiasetus 316/2021 33.2 § (muutettu 111/2022, voimassa 31.12.23 asti)
 - Nautoja, ~~sikoja~~, kanoja tai kalkkunoita ei voi salmonellan hävittämiseksi määrätä lopetettaviksi eläintautilain 35 §:ssä tarkoitetulla Ruokaviraston päätöksellä.
- -> kun sikalassa todetaan salmonella, omistaja voi hakea ETL 76/2021 35 § mukaista lopettamispäätöstä Ruokavirastolta (päätös valvottavan taudin hävittämiseksi)
- Päätöksen ehdot:
 - ”rajoittavat” huomattavasti vaikeuttavat eläinten pitoa taloudellisista tai eläinten hyvinvointiin liittyvistä syistä **ja**
 - eläinten lopettaminen on välttämätöntä eläintaudin hävittämiseksi pitopaikasta
 - lisäksi on sitouduttava salmonellan saaneeraukseen, siten että ”rajoittavat” voidaan aikanaan kumota

Väliaikainen lainsäädäntömuutos

- Jos päätös eläinten lopettamisesta tehdään, omistaja on oikeutettu korvauksiin lopetetusta eläimestä (max. 75% käyvästä arvosta / vakiokorvauksesta; asetus tekeillä)
- Eläimen omistaja vastaa päätöksen täytäntöönpanosta
- Kyseessä on joukkolopetus (lopetusasetus EY 1099/2009) -> vaatii AVIn tekemän lopetussuunnitelman (omistaja voi tehdä ehdotuksen lopetuksen toteutuksesta) ja virkaeläinlääkäri valvoo lopetusten toteuttamista
- Lisätietoja & lomakkeet:
 - <https://www.ruokavirasto.fi/viljelijat/elaintenpito/elainten-terveys-ja-elaintaudit/elaintaudit/usealle-elainlajille-yhteiset-taudit/salmonellatartunnat/sikojen-lopetukset-salmonellatartunnassa/>

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

Tanja Lähteinen

tanja.lahteinen@ruokavirasto.fi